

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ

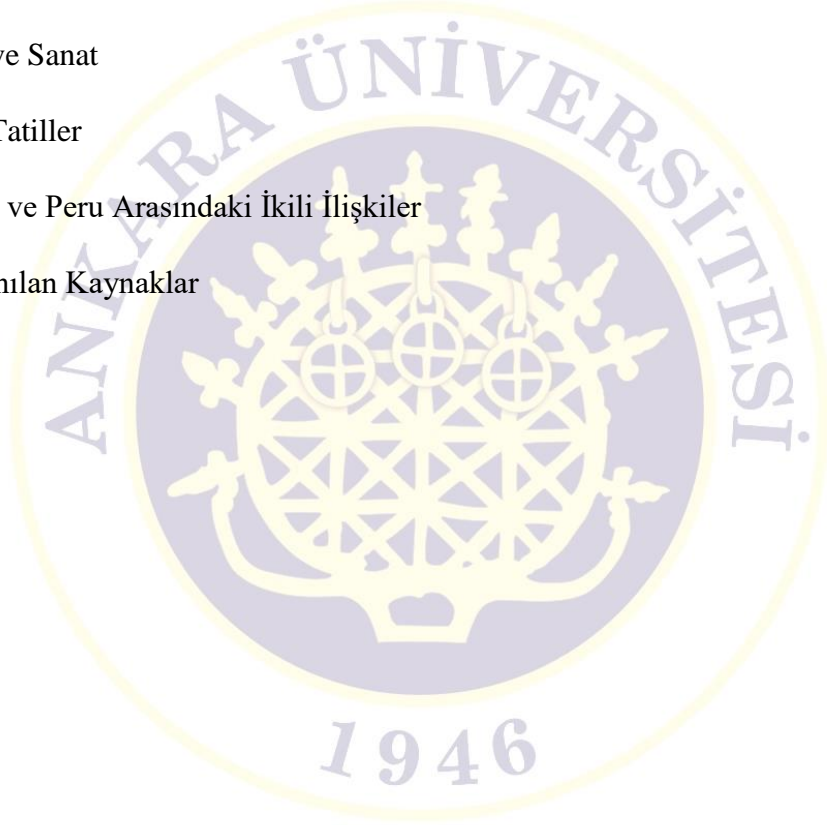
1946
PERU CUMHURİYETİ
LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ

Şubat 2016

ANKARA

İÇİNDEKİLER

- Genel Bilgiler
- Siyasi ve İdari Yapı
- Coğrafi Özellikler
- Ülke Tarihi
- Ekonomi
- Kültür ve Sanat
- Resmi Tatiller
- Türkiye ve Peru Arasındaki İkili İlişkiler
- Yararlanılan Kaynaklar

LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ

• GENEL BİLGİLER

Resmi Adı : Peru Cumhuriyeti

Yönetim Şekli : Başkanlık Tipi Cumhuriyet

Başkan : Ollanta Humala

Bağımsızlık : 28 Temmuz 1821 (İspanya'dan)

Resmi Dil : İspanyolca, Quechua, Aymara

Din : Roma Katolikleri (%85,3), Protestanlar (%15,1),
Diğer (%2,3), Ateistler (%1,9)

Başkent : Lima

Başkent Nüfusu	: 9.752.000 (2015)
En Büyük Şehir	: Lima
Konum	: Güney Amerika
Sınır Komşuları	: Bolivya 1.075 km, Brezilya 2.995 km, Şili 171 km, Kolombiya 1.800 km, Ekvador 1.420 km
Yüzölçümü	: 1.285.216 km ²
Para Birimi	: Nuevo Sol (PEN) (1 ABD Doları: 3,4455 PEN. Ocak 2016)
İşsizlik Oranı	: %8,8 (2013)
Türkiye ile Saat Farkı	: 7
Nüfus	: 30.444.999 (Temmuz 2015)
Nüfus Artış Oranı	: %0,97 (2015)
Bebek Ölüm Oranı	: 19,59 Ölüm / 1000 Doğumda (2015)
Ortalama Yaşam Süresi	: 73,48 Yıl (2015)
Okuma-Yazma Oranı	: %94,5 (2015)
Etnik Yapı	: Kızılderililer (%45), Melezler (%37), Beyazlar (%15), Zenciler, Japonlar, Çinliler ve Diğerleri (%3)
GSMH (ABD Doları)	: 372.7 Milyar Dolar (2014)
Kişi Başına Düşen Milli Gelir	: 11.900 Dolar (2014)
Telefon Kodu	: +51
İnternet Alan Kodu	: .pe

- **SİYASİ VE İDARİ YAPI**

İdari Yapılanma

25 bölge ve 1 özel statülü bölgeden oluşan Peru 195 eyalete (provincia) ve 1.828 mıntıkaya (distrito) ayrılmıştır. Ülkenin 2002 yılındaki bölgeselleşmesinden itibaren bölgeler, seçili organları olan özerk idari birimler haline gelmiştir. Ülke çapında ilk bölgesel seçimler Kasım 2002 tarihinde gerçekleşmiştir.

Peru'nun büyük şehirleri şunlardır: Lima (9.752.000), Callao (999.976), Arequipa (869.351), Trujillo (799.550), Chiclayo (594.759) ve Iquitos (465.817).

Siyasi Yönetim

Ülkenin yönetim şekli 1993 anayasasıyla kuvvetler ayrılığı ilkesine dayalı başkanlık tipi cumhuriyet olarak belirlenmiştir. Yürütme gücü Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulu tarafından sağlanmaktadır. Cumhurbaşkanı hem devletin hem de hükümetin başıdır. Yürütme yetkilerinin tamamını eline bulundurur ve hükümetle ilgili aldığı kararlarda siyasi sorumluluğu yoktur. 5 yıl süreyle seçilir. 2000 yılında anayasada yapılan değişiklik sonrasında başkan ardı ardına iki kez seçilememektedir. Günümüzde cumhurbaşkanlığı görevini Ollanta Humala yürütmektedir. Yargı gücü tek meclisli bir parlamento tarafından yürütülmektedir: Ulusal Kongre (Congreso de la República) 5 yıl süreyle seçilen 130 üyeden oluşur. Kongrenin günümüzdeki başkanı Luis Iberico Núñez'dir. Yüksek Mahkeme Peru yargı sisteminin en yüksek mahkemesidir. Günümüzde başkanlığını Víctor Ticona Postigo yürütmektedir.

Önemli Siyasi Partiler

Gana Peru (milliyetçi sol), Union Por El Peru (Peru İçin Birlik-liberal merkez sağ), Partido Aprista Peru (Peru Devrimci Halk Cephesi-liberal merkez sol), Unidad Nacional (Ulusal Birlik-merkez), Alianza Por El Futuro (Gelecek İçin İttifak-sağcı Fujimorist partilerin oluşturduğu ittifak), Frente de Centro (Merkez Cephesi-merkez partilerinin oluşturduğu ittifak), Peru Posible (Mümkün olan Peru-liberal merkez), Restauracion Nacional(Ulusal Yenileme-din eksenli sağ)

Üye Olduğu Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar

ACTO (Amazon İşbirliği Antlaşması Örgütü), Amerika Ülkeleri Karşılıklı Yardımlaşma Antlaşması, And Milletler Topluluğu, APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği), BID (Amerika Ülkeleri Kalkınma Bankası), BIS (Uluslararası Ödeme Bankası), CAF (Latin

Amerika Gelişme Bankası), CD (Silahsızlanma Konferansı), CELAC (Latin Amerika ve Karayip Devletler Topluluğu), CEPAL (Latin Amerika Ülkeleri Ekonomik Komisyonu), CFI (Uluslararası Finansman Kurumu), CIOSL (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), FAO (Gıda ve Tarım Örgütü), FIFA (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği), G-15, G-20, G-24, G-77, IADB (Amerika Ülkeleri Savunma Kurulu), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Uluslararası Ticaret Odası), ICCt (Uluslararası Ceza Mahkemesi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finans Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göç Örgütü), IPU (Parlamentolar Arası Birlik), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği), ITUC (Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu), Kızıl Haç, LAIA (Latin Amerika Entegrasyon Birliği), Latin Birliği, MERCOSUR (Güney Amerika Ortak Pazarı - Ortak Üye Statüsünde), NAM (Bağılantısızlar Hareketi), OAS (Amerikan Devletleri Örgütü), OEI (İber Amerikan Devletleri Örgütü), OLADE (Latin Amerika Enerji Örgütü), OPANAL (Latin Amerika ve Karayipler Nükleer Silahsızlanma Ajansı), OPCW (Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü), Pasifik İttifakı, Rio Grubu, SELA (Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Sistemi), UN (Birleşmiş Milletler), UNASUR (Güney Amerika Uluslar Topluluğu), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü), UNIDO (Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü), UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNWTO (Dünya Turizm Örgütü), UPU (Dünya Posta Birliği), WCL (Dünya Emek Konfederasyonu), WCO (Dünya Gümrük Örgütü), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü).

• COĞRAFİ ÖZELLİKLER

Konum

Peru, kuzeyde Ekvador ve Kolombiya, doğuda Brezilya, güneydoğuda Bolivya, güneyde Şili ve batıda Büyük Okyanus ile sınırlı bir coğrafyada yer alır. Güney Amerika'nın batısında ve Güney Pasifik Okyanusu kıyısında bulunan Peru, iklim, madencilik ve enerji

kaynakları açısından son derece zengin bir ülkedir. Peru yüzölçümü bakımından Güney Amerika'nın en büyük üçüncü, doğal ormanlar açısından ise ikinci ülkesidir. Bolivya ile 1.075 km, Brezilya ile 2.995 km, Şili ile 171 km, Kolombiya ile 1.800 km ve Ekvator ile de 1.420 km sınıra sahip olan Peru topraklarının %2,88'i ekilebilir topraklardan oluşmaktadır.

Tabii Bölgeler

Ülke coğrafi açıdan kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler (And Dağları) ve yağmur ormanları olmak üzere üç ayrı bölgeden oluşmaktadır. Kıyı bölgeleri ülke topraklarının %11'ini, nüfusun ise %52'sini barındırmaktadır. Ülkenin önemli şehirlerinden olan Lima, Trujillo, Piura, Chiclayo, Ica ve Tacna bu bölgede yer almaktadır. Dağlık bölgeler ise ülke nüfusunun %37'sinin yaşadığı ve İnkaların başkenti olan Cusco'nun yer aldığı bölgedir. Bu bölge hem yerli hem de yabancı turistlerin ziyaret ettiği başlıca bölgelerden olup; bu bölgedeki diğer önemli şehirler Puno, Arequipa, Huancayo, Ayacucho, Huaraz ve Cajamarca'dır. Yağmur Ormanları'nın yer aldığı üçüncü bölge ise çok çeşitli bitki ve ağaç türlerine, nehirlere ve aynı zamanda da petrol ve doğal gaz yataklarına sahiptir. Ülke topraklarının %56'sını oluşturan bu bölgede nüfusun %11'i yaşamaktadır. Başlıca şehirler ise Iquitos ve Pucallpa'dır. Amazon Nehri, ülkeyi Brezilya'ya ve Atlantik Okyanusu'na; And Dağları ise İnkalar'ın yerleşim rotası üzerindeki Ekvador, Kolombiya, Bolivya, Venezuela, Şili ve Arjantin'e bağlamaktadır. Peru, Pasifik Okyanusu sayesinde de üyesi olduğu ve dünyanın en önemli, zengin ve en hızlı gelişen bölgelerinden olan APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) ülkeleri ile yakın ilişki kurabilmektedir.

Peru'nun önemli nehirleri; Amazon Nehri ve onun kaynak nehirleri olan Río Apurímac, Río Urubamba, Río Ucayali ve Río Marañón ile Amazonlar'ın yan kolları olan Napo, Putumayo ve Huallaga'dur. Peru'nun en büyük ve en önemli gölleri ise; And Dağları arasındaki Titikaka Gölü ile Lago Junín'dir. Peru'nun bitki örtüsü çok değişkendir. Kurak ve kumlu kıyı düzlüklerde sadece az miktar otlar ve çalılar büyür. Buna karşın yağmur ormanları bölgesinde büyük bir bitki bolluğu bulunur. Bu bitki örtüsünün başlıca temsilcileri kauçuk, tespah ağaçları, vanilya bitkileridir. Yüksek dağlık kesimde doğa şartları sebebiyle bitki çeşitliliği azdır. Burada kaktüsler, "mesquite"ler gibi kurak bölge bitkileri (Xerophyt) vardır. Peru'nun hayvan dünyası da aynı bitki örtüsü gibi çok çeşitlilik sunar. Sahil düzlüklerinde ve sahil önlerindeki adaların kıyılarında martılar, ötleğenler, akrepler, yüzgeçayaklılar ve penguenler yaşar. Peru'nun sahil sularında başlıca olarak sardalyalar, istakozlar ve uskumrular bulunur. Doğuda bereketli bölgelerdeki hayvanlar örneğin armadillo, timsahlar, jaguarlar, pumalar ve flamingolardır. Peru'nun milli hayvanı And Kaya Horozu (Rupicola Peruviana) Manu Milli Parkı'nda bulunur.

- **ÜLKE TARİHİ**

Sömürgecilik Öncesi Peru

Peru, M.Ö. 10.000 yıllardan itibaren pek çok kültüre ev sahipliği yapmış bir Latin Amerika ülkesidir. Bölgenin en büyük uygarlığı olan İnka Medeniyeti'ne kadar Chavin de Huantar, Tiahuanaco, Mochica ve Chimú uygarlıklarına rastlanmaktadır. Ancak 1200'lü yıllarda bugünkü Kolombiya, Ekvador, Peru, Bolivya, Arjantin ve Şili'yi kapsayan İnka Krallığı ortaya çıkmıştır. Bu krallığın merkezi başkent olarak kabul ettikleri Cusco şehridir. 1492 yılı İspanyol tarihinde fetih yılı olmuştur. Granada'nın Müslümanlardan geri alınışı ve Yeni Dünya'nın keşfi Katolik Krallar Isabel ve Fernando'nun yönetimindeki İspanya'yı Avrupa'nın en güçlü ülkesi konumuna getirmiştir. "İspanyolların fetih destanı Amerika'nın yerli halkı için tutsaklık, yoksulluk, yıkım getiren bir sömürge düzeninin yerleşmesi anlamına geldi: Ateşli silah nedir bilmeyen ama birçok bakımlardan gelişmiş uygarlıklar yaratmış bulunan Mayalar, İknalar, Aztekler eriyip gittiler. Kuzey Amerika'nın bir bölümü Orta ve Güney Amerika'nın hemen tümü Kastilya'nın dilini, dinini, kültürünü benimsemek zorunda kaldı."

İspanyolların bu coğrafyadaki fetih hareketleri XVII. Yüzyıla kadar devam etmiş ve bu sürecin sonunda Latin Amerika tüm kaynaklarıyla İspanya'nın sömürgesi haline gelmiştir. "İspanyol fatihlerinden Cortez'in Meksika'yı, Pizarro'nun da Peru'yu fethetmesi özellikle büyük önem taşımaktadır. Cortez Meksika'daki Aztek, Pizarro da Peru'daki İnka uygarlıklarını tümüyle yok ettiler." Pizarro ilk girişimlerinde sonuca ulaşmasa da 1531 yılında düzenlediği harekâtla Peru'yu fethetmiştir. "1521 yılı Ocak ayında Panama'dan Peru'ya doğru yola çıkan Pizarro'nun mütevazı ordusu, 200'e yakın asker ve 30-40 kadar attan oluşuyordu." Fethin başladığı dönemde İnka İmparatorluğu Kral Atahualpa yönetimindedir. Kardeşi Huáscar'ı öldürtmek ve İspanyollara karşı hareket düzenlemek suçlamalarıyla öldürülen kralın ardından büyük bir ganimet ele geçirilmiştir. İspanya devlet teşkilatına benzer bir yapılanmayla genel valiler, genel komutanlar, piskoposlar, hâkimler atayarak idareyi, göçmenler getirerek ise arazileri ele geçirmişlerdir.

Belli bölgelerdeki fethin tamamlanması üzerine İspanyol İmparatorluğu Yeni Dünya'nın idari teşkilatlanmasının "Kral Naipliği" Şeklinde düzenlenmesine karar vermiştir. Peru Kral Naipliği 28 Şubat 1543 tarihinde kurulmuştur. "İspanyol idarecileri genelde İspanyol fatihlerinden oluşuyordu. Dolayısıyla fatihler başlıca kamu yetkilerini ellerinde tutuyorlardı; Kimi zaman da soyluluk unvanlarını almışlardı. Fatihler yönetimin yozlaşmaya başladığı

dönemde, idareci oldukları bölgede bağımsızlıklarını arttırdılar. Yerliler üzerinde senyörlük iktidarı uygulamaya başladılar. Büyük hareket serbestisi içinde bulunan fatihler yarı feodal devletler meydana getirdiler. Böylece Latin Amerika’da feodal sistem uygulamaya konuldu. Öte yandan fatihlerle yerliler arasındaki uygarlık farkı yerlilerin İspanyollarla eşit, özgür bireyler olmalarını engelliyordu. Bunun sonucu olarak da yerlilerle aralarındaki ilişkilere senyör-serf ilişkisi olarak bakıyorlardı.” Fethin beraberinde getirdiği eşitsiz toplum yapısı ve yerlilerin İspanyolların kölesi haline gelmesi İspanyol monarşisine karşı tepki yaratmıştır.

XIX. yüzyılda başlayan direniş hareketlerinin nedeni Portekiz ve İspanya’nın 1808 yılında uğradığı Fransız işgalidir. Ancak bu tepkiler yerlilerin değil fetih döneminde bu coğrafyaya göç eden ve başka bir Avrupa devletinin yönetimi altında yaşamak istemeyen Kreollerden gelmiştir. XVII. Yüzyıla kadar devam eden süreçte siyasi, iktisadi ve kültürel alanda gelişmeler yaşanmış XVIII. yüzyılda ise aydınlanma dönemi başlamış, İspanya ve sömürgelerinin yönetimi ise Habsburg Hanedanlığından Borbon Hanedanlığına mensup kralların eline geçmiştir. Bu dönemde yönetimde olan krallar Yeni Dünya’dan daha fazla yararlanmak için ekonomik ilişkileri güçlendirmişlerdir. Kreoller ticari alanda söz sahibiyken idari yapılanmada yetki dışında bırakılmışlardır.

İspanya Avrupa’da gelişen aydınlanma düşüncelerinden Yeni Dünya’yı uzak tutmaya çalışmış ancak Kreollerin belirli süreler için Avrupa’da yaşayıp geri dönmeleri sonucu eşitlik, özgürlük gibi kavramları Yeni Dünya’ya taşımalarına engel olamamıştır. Diğer yandan 1700’lü yıllarda Küba, Venezuela ve Şili’de kurulan üniversiteler bağımsızlık düşüncesinin gelişmesine yardımcı olmuştur. “Bu üniversitelerin birçoğunda hukuk ve idareyle ilgili branşlarda eğitim verecek fakülteler de oluşturulmuş ve böylelikle İspanyollar, başkaldırı sürecinde yasal zemini ve idari mekanizmayı oluşturacak nesilleri bir şekilde kendi kurdukları ya da en azından kurulmasına izin verdikleri eğitim kurumlarında yetiştirmişlerdir.” Haçlı Seferleri ve Fransa ile savaşın ardından İspanya engizisyon, aydınlanma, liberaller ve Cizvitlerle ilgili sorunlarla uğraşırken Yeni Dünya’da özgürlük hareketleri gelişmektedir. “Zengin Kreoller öğrenim için İspanya ve Avrupa’ya gittiklerinde XVIII. yüzyıl Avrupa’sının çehresini değiştirmeye başlayan yeni fikir akımlarını da öğrenip, bunları Latin Amerika’ya getirdiler.

Latin Amerika’nın özgürlüğüne kavuşmasında önemli bir rol oynayan Simón Bolívar da varlıklı bir Kreol ailesinden gelmekteydi. Avrupa’ya eğitim için giden Bolívar ülkesine döndüğünde bağımsızlık mücadelesine girişti ve Latin Amerika’nın birliğini sağlamaya çalıştı.” Bu süreçte Napolyon Bonapart’ın işgali altındaki İspanya’nın yönetimine kardeşi Joséph Bonapart getirilmiştir. Ancak İspanyol kolonilerinde hükümdar olarak Joséph’in tanınması

direnışlere yol açmıştır. Fransız istilacılara karşı İşpanya’da kurulan cuntaların yanı sıra 1810 tarihinde Karakas, Buenos Aires, Cartegana, Santiago gibi Latin Amerika şehirlerinde de Kreol Cuntaları oluşturulmuş, kendi bōlgelerindeki yōnetimi ele geēiren cuntalar baēımsızlık taraftarlarınca kurulmuştur. Cuntaların kurulması baēımsızlık iēin ilk hareket anlamına gelmektedir. Valiler cuntaların gerēek hedeflerini fark etmeleri ūzerine karşıt bir mūcadeleye girişmişler, bōylece Latin Amerika’nın baēımsızlık savaşları başlamıştır.

Baēımsızlık Mūcadelesi

Venezuela kořulları gereēi baēımsızlık iēin diēer Latin Amerika ūlkelerinden daha iyi durumdadır. İřpanyol sōmūrgesinden ilk ayrılan da Venezuela olmuřtur. Diēer yandan İřpanya monarřisini onarmaya ēalıřırken Venezuelalı Kreoller kendi kendilerini yōnetmiřler, bu durum baēımsızlık arzularını tetiklemiř, farkına varmadan direniřēi olmuřlardır. Bu dōnemde kōlelik kalkmıř, yerliler vergilerden muaf tutulmuř ticari engeller ūnlerinden kaldırılmıřtır. Bōylece Fransa’ya karřı bařlatılan direniř İřpanya’ya karřı bir baēımsızlık mūcadelesine dōnūřmūřtur. 1810 yılında Venezuela’da bařlayan ve 1813’ten sonra Bolıvar’ın ūncūluk ettiēi ayaklanma sōmūrgelerin kurtulması ve Venezuela, Kolombiya, Panama, Ekvador, Peru, Bolivya gibi altı baēımsız ūlke ortaya ēıkmıřtır.

Bolıvar, Latin Amerika’nın İřpanyol egemenliēinden kurtuluřu iēin tūm kıtanın birlik olmasını, ortak bir hedefte birlikte hareket etmeleri gerektiēini savunuyordu. Bolıvar Cartegena’daki Cumhuriyetēilerin desteēiyle Venezuela’nın kurtuluřunu saēlayacak ordunun bařına geēmiřtir. 15 Temmuz 1813’te yayımlanan Trujillo Kararnamesi ile İřpanyollar ve Amerikalılar kesin bir řekilde birbirinden ayrılmıřtır. 1813’te Karakas daha sonra yeniden dūřecek olsa da İřpanyolların elinden alınmıřtır. İřpanyol egemenliēine karřı mūcadelesine sadece Venezuela’yı deēil tūm Latin Amerika’yı dūřūnerek devam eden Bolıvar, Aralık 1819’da kurulan Būyūk Kolombiya Cumhuriyeti Bařkanlıēına getirilmıřtir. Bu federasyon Ekvador, Kolombiya ve Venezuela’dan oluřsa da henūz İřpanyol denetiminde olan Venezuela 1821, Ekvador ise 1822 yılında baēımsızlıēını ilan edeceklerdir. “İřpanyollar ile yapılan son savař 1824 tarihinde gerēekleřmiřtir. Peru’nun baēımsızlıēını saēlamak ūzere yapılan bu savařın ardından hem Latin Amerika’nın birliēi saēlanmış hem de İřpanyol sōmūrgecilēi kıtada sona ermiřtir.

Bolıvar Peru’daki İşpanyol Ordusu’nu 1824 tarihindeki Junin Savaşı’nda maēlup etti. Yine 9 Aralık 1824’te gerēekleřtirilen Ayacucho Savaşı ile Peru’daki son kralcı ordu ortadan kaldırıldı. 6 Aēustos 1825 tarihinde Yukarı Peru bōlgesi kurtarıcısından dolayı Bolivya adını

arak bağımsızlığını kazandı. Bolívar bağımsızlık savaşlarının teker teker başarıya ulaşmasının ardından Büyük Kolombiya Cumhuriyeti'nin (Ekvador, Kolombiya, Peru, Venezuela, Bolivya ve Panama) sınırlarını tek bir siyasi güç altında birleştirmek istese de ülkeler arasında çıkan anlaşmalar neticesinde her biri kendi başına bir devlet haline gelmiştir.

Peru'nun Bağımsızlık Süreci

“Rio de la Plata bölgesinin güneyindeki General José de San Martín'in önderliğinde Arjantin ve Şili'nin bağımsızlığı sağlanırken kuzeyde Simón Bolívar Büyük Kolombiya Cumhuriyetini kurmuştur. Daha sonraki yıllarda San Martín tarafından bağımsızlığına kavuşturulacak olan Peru'ya bakıldığında üç asır öncesinde Vilcabamba İnkalarının İspanyol istilasına karşı büyük direnişi göze çarpmaktadır. Manco Inca'nın kaçıyla başlayan süreç Tupac Amaru isyanı ve Yüksek Peru'daki isyanlarla devam edecektir. Bu arada Perulu yerliler Avrupa tarzı sanat savaşını öğrenmişler gerilla savaş taktiklerini kullanarak Vilcabamba'ya yerleşmişlerdir. Direnişin daima canlı tutulduğu bu San Martín'in bağımsızlığı ilan ettiği tarihe kadar çok sayıda direniş, protesto ve isyan yaşanmıştır.” XIX. Yüzyılın başlarında özgürleşme adına yerliler tarafından çıkarılan bağımsızlık isyanları; Birinci Tanca İsyanı (1811), İkinci Tanca İsyanı (1812), Huánuco İsyanı (1812), Cusco İsyanı (1814). “Perulu aydınlar ve politikacılar dünyada gelişen olaylardan etkilenmişlerdir. Kuzey Amerika'nın Britanya karşısında verdiği mücadele, yönetim hakkı, halkın egemenliği, milliyetçilik gibi idealleriyle Fransız İhtilali Peruluların düşüncelerini değiştirmiştir.”

“Koloni rejiminin keyfi tutumları Fransız işgalindeki İspanyol yetkililerinde tepkilere neden olmuştur. Peru, 1810 -1820'li yıllarda kriz içindeki İspanyol Monarşisi 'ne bağlılığını sürdürse de bağımsızlık öncesi bazı hareketler ortaya çıkmıştır. 1820'den itibaren San Martín'in Peru'ya gelmesiyle Genel Vali Pezuela ile ülkenin bağımsızlığı konusunda diplomatik görüşmeler başlamıştır. 1821 Mayıs – Haziran döneminde ise yeni Genel Vali de la Serna ile barışçıl yeni diyaloglar içine girilmiştir. Peru Krallığı adı altında bağımsız monarşi projesi ortaya konmuştur, ancak Tucuman Kongresi'nde bu proje reddedilmiştir. 1821 Temmuz ayına kadar Genel Vali de la Serna, Lima'yı terk etme kararı almış, Özgürlük Ordusu başkanlığında Peru'nun bağımsızlığı ilan edilmiştir.”

Arjantin ve Şili'nin bağımsızlıklarına kavuşmasından sonra geriye tek bir hedef kalmıştır: Amerika'daki İspanyol hükümdarlığının kalbi olan Peru'yu kurtarmak. Fakat 1819 Haziran ayında Buenos Aires'te bir hükümet değişikliği yaşanmıştır. San Martín'in destekçisi olan Birleşik Eyaletler Yüksek Yöneticisi (Başkanı) Juan Martín de Pueyrredon istifa etmiştir.

Bu değişiklikle de merkez hükümet ve eyaletler arasında anlaşmazlık başlamıştır. Yeni gelen hükümet San Martin'in savaş planına devam etmesi yerine ordusuyla Buenos Aires'e gelerek iç meselelere müdahale etmesini istemiştir. Buenos Aires'in çağrısını yerine getirmek istemeyen San Martin, ordusundaki subayların da hedefe henüz ulaşılmadığını belirterek karşı çıkmasıyla, emre uymayarak Santiago'da kalır. Artık Buenos Aires'in ekonomik ve siyasi desteği yoktur. Şili'nin başkomutanı olarak yoluna devam edecektir. San Martin'in kuvvetlerinin adı da artık And Ordusu değil, Özgürlük Ordusu'dur (Ejercito Libertador). Bu ordunun bayrağı da Şili bayrağının renklerini taşıyacaktır. Yalnız tek bir farkla: bayrağın üzerindeki tek yıldız yerine Arjantin, Şili ve Peru'yu temsil eden 3 yıldız bulunacaktır. Bir başka deyişle, önce Arjantin ordusuyla Şili kurtarılmış, Şimdi de Şili ordusuyla Peru kurtarılacaktır.

Okyanus üzerinden Peru Genel Valilięi'nin merkezi Lima'ya gerçekleştirilecek sefer için yapılan donanma hazırlıkları 1820 yılında tamamlanmıştır. Elinde daha önce hiçbir gemisi bulunmayan O'Higgins hükümeti 1818 yılında Londra'da aldığı krediler sayesinde donanma filosunun kurulmasını sağlamıştır. Bu, ayrıca Şili'nin tarihindeki ilk donanma olacaktır. Donanmanın komutası önce 28 yaşındaki Şilili General Manuel Blanco Encalada'ya verilmiştir. Fakat kendisi başarılı bir komutan olmasına rağmen Peru Seferi için gerekli tecrübesi olmadığı düşünölmüştür. Bunun üzerine, bir İngiliz subayı olan, dönemin oldukça saygın amirallerinden Lord Thomas Cochrane ile anlaşölmüştür. Cochrane önce Şili'nin güneyindeki Valdivia Şehrini İspanyollardan ele geçirerek Şili'deki kraliyet varlığının son ama önemli kalıntılarından birini de ortadan kaldırmış ve San Martin'in Peru Seferi'ni gerçekleştirebilmesi için işini kolaylaştırmıştır.

Peru'ya yapılacak olan sefer zorlu bir seferdir. Bütün savaş donanımının yanında 600 subay, 4.000 asker ve 800'den fazla atın Santiago yakınlarındaki Valparaiso Şehrinden Lima'ya taşınması gerekmektedir. Vatanseverlerin filosunda 17 taşıma gemisi, 9 savaş gemisi ve 12 küçük savaş gemisi (gambot) yer almaktaydı. José de San Martin'in Başkomutan, Gregorio Las Heras'ın ise Genelkurmay Başkanlığını yaptığı Özgürlük Ordusu donanması, 20 Ağustos 1820 günü Valparaiso'dan yola çıkmıştır. San Martin direk Lima'ya varmayı tercih etmez çünkü kendisinin 4600 askerine karşılık kraliyet ordusunun toplamda 23.000 askeri vardır. Bunlardan 6.500 tanesi Lima merkezinde bulunmaktadır. Dolayısıyla San Martin 10 birliklerini Lima etrafındaki bölgeye dağıtarak kraliyet ordusunun dikkatinin dağılmasını amaçlamıştır. Bunun için askerlerini Peru sahillerindeki birkaç farklı yerden karaya çıkartmıştır.

7 Eylül'de Lima'nın güneyindeki Paracas'a varmışlardır. Burada Juan Antonio Alvarez de Arenales'in komutasındaki bir birliği karaya çıkartıp orada yaşayan Peru halkına özgürlük planını açıkladıktan sonra biraz daha kuzeydeki Pisco Şehrine bu sefer daha büyük miktarda askerini bırakır. Bundan kısa bir süre sonra San Martin tekrar yola çıkarak Lima'nın kuzey yakınlarındaki Ancon limanına ulaşır ve komutasındaki askerlerin tamamıyla birlikte gemiden inerek karaya yerleşir. Bu arada Peru Genel Valisi Joaquin de la Pezuela'dan anlaşma talebi gelir. İki tarafın temsilcileri Lima'da bir araya gelir. Genel Vali, İspanya'daki yeni anayasayla gerekli reformların gerçekleştiğini ve San Martin'in bu anayasayı tanıyarak çekilmesini söyler. Zira o yılın mart ayında İspanya kralı, dönemin en özgürlükçü anayasalarından olan ve kralın yetkilerini kısıtlayan 1812 Anayasası için yemin etmiştir. Fakat San Martin'e göre daha radikal bir değişimin yapılması gereklidir.

San Martin'in emri üzerine 4 Ekim'de Alvarez de Arenales'in hareketiyle başlayan seferlerle Peru'da kraliyet yönetimindeki Şehirler birer birer vatanseverlerin eline geçmeye ve bazı İspanyol orduları vatanseverlerin tarafına geçmeye başlar. Bu esnada bir İspanyol komutanı, José de la Serna, vatanseverleri bozguna uğratacak bir savaş planını Genel Vali Pezeula'ya sunar, fakat Genel Vali bu planı kabul etmez. Bunun üzerine, San Martin'i yenebileceklerini düşünen kraliyet ordusu mensupları 29 Ocak 1821 günü Pezuela'ya darbe gerçekleştirerek Genel Vali görevden uzaklaştırır. José de la Serna, yeni genel vali olmuştur. De la Serna San Martin'e müzakere etmeyi teklif eder. 2 Haziran'da iki komutan bu sefer yüz yüze bir araya gelirler. Bu görüşme sadece ikisi arasında gerçekleştiği ve herhangi bir yazılı anlaşma dokümanı olmadığı için anlatılanlardan bilindiği kadarıyla San Martin, De la Serna'ya Peru'nun bağımsızlığa kavuşması Şartıyla anayasal bir monarşinin kurulabilmesinden bahseder. Ancak De la Serna bağımsızlık fikrine kesinlikle yanaşmaz. Bunun yerine daha önce Pezuela'nın da yaptığı gibi 1812 Anayasası'nı kabul etmesini önerir. Bunun üzerine San Martin bir yandan askeri seferlerine devam eder, bir yandan da başkent Lima yakınlarındaki Haura Şehrinde bağımsızlık fikrini halka açıklar ve Peru'nun kuzeyindeki herkes onun bu fikrinin peşinden gider. Mağlubiyetin yakın olduğunu anlayan Genel Vali de la Serna 6 Temmuz 1821 günü Lima'yı terk eder. Böylece San Martin için Lima'ya girişin yolu açılmış olur. San Martin bir gece gizlice Lima'ya girer ve şehre göz atar.

28 Temmuz 1821 günü Şehre bu sefer halkın büyük bir coşkusuyla girerek Peru'nun bağımsızlığını ilan eder. Halkın San Martin'e olan desteği gerçekten çok büyüktür. Lima'daki herkes bağımsızlığın ilan edildiği meydanda toplanmıştır. Bağımsızlık bildirisine yüzlerce kişi imza atar. "San Martin'in bağımsızlığı ilan ettiği sırada Lima'da çok sayıda kişi tezahüratlarıyla

orada bulunurken muhafazakâr elitler son ana kadar kraliyet zaferini beklemişlerdir.” Fakat ortada önemli bir soru vardır: Bağımsızlığın sürdürülebilirliği acaba ne kadar mümkündür? Ülkede aralarında çok büyük mesafeler olan farklı sınıflar mevcuttur. Siyahiler, yerliler, köleler vs. Bu farklı sınıflar İspanyol hâkimiyeti boyunca büyük bir sosyal travmaya uğramışlardı. Ancak bu farklı sınıflar ne ortak bir dil konuşuyor ne de ortak bir kültürü paylaşıyorlardı. Bu kadar çeşitli bir toplumu bağımsızlık çatısı altında toplayarak idare etmek sadece San Martin için değil yeryüzündeki herhangi bir yönetici için oldukça zor bir görevdi.

Bağımsızlık ilan edilince, San Martin “Peru’nun Koruyucusu” unvanını almıştı. San Martin’in kendisinin bir diktatör olarak anılmasını istemiyordu. San Martin’in yöneticiliği süresince yaptığı birtakım siyasal reformlar, ülkede yeni bir kimlik oluşturulmasını amaçlıyordu. Böylece örneğin “indios” olarak anılan yerlilere artık böyle sıfat yerine “Peru vatandaşı” sıfatı veriliyordu. Ayrıca “28 Temmuz 1821 itibarıyla Peru’da hiç kimse köle olarak doğmaz” deniliyordu. San Martin’in bugünkü Peru bayrağının yaratıcısı olmasının yanı sıra, Peru milli marşı da onun döneminde yazılmıştır. “Eğitim olmadan halkların özgürlüğü mümkün değildir” diyen San Martin, ülkedeki ilk normal okulu açmış, lise eğitimini zorunlu hale getirmiş ve bir milli kütüphane oluşturmuştur. Ancak yönetim Şekli hala kesinlik kazanmamıştır. San Martin’in düşüncesinde bir anayasal monarşi vardı. Avrupalı bir hükümdarı kral olarak getirmek istiyordu. Kral sembolik bir göreve sahipken halkın temsilcilerinden oluşan bir kamara, yönetimi ele alacaktı. Rio de la Plata Birleşik Eyaletleri için de benzer bir yönetim Şekli önermişti. Zira dönemde henüz cumhuriyetçi yönetimlerin sayısı çok azdı. Ancak San Martin bu önerisini zorla kabul ettirmek yerine ortak bir görüşe önem veriyordu.

Bu tartışmaların sürdüğü bir dönemde kıtanın kuzeyinde de Simón Bolívar ve Antonio José de Sucre birlikte özgürlük mücadelesini sürdürüyorlardı. Simón Bolívar Kolombiya ve Venezuela’yı kraliyetçilerden kurtarmışken onun Sucre komutasındaki diğer ordusu da Ekvador’u İspanyol işgalinden kurtarmaya çalışıyordu. Sucre bu noktada San Martin’den destek talebinde bulunur. Bunun üzerinde San Martin Sucre’nin yardımına 1500 kişilik bir ordu gönderir. Bu giden orduda Özel Atlı Birlikleri’nden de bir grup asker mevcuttur. Sucre’nin San Martin’inkilerle birleşen birlikleri Riobamba ve Pichincha’da zafer kazanarak Ekvador’daki kraliyet direnişini sona erdirirler. Böylece Quito bölgesi Simón Bolívar’ın kurduğu Kolombiya devletinin sınırları içerisine girer. 1822 yılının haziran ayında Simón Bolívar Ekvador’daki Guayaquil Şehrine girerek José de Sucre’yi buranın valiliğine getirir. Ancak bu esnada San Martin Lima’da siyasal anlamda ciddi bir krizle karşı karşıyadır. İspanyolların kıtadaki son

kalıntıları olan Genel Vali De la Serna yönetimindeki 15,000 kişilik bir kraliyet ordusu Peru'nun iç bölgelerinden saldırıya hazırlanıyordu. San Martin'in bu kadar büyük bir orduya direnebilecek askeri gücü yoktu.

Ayrıca ne Buenos Aires'ten ne de Şili'den destek alabiliyordu. Bunun üzerine San Martin Simón Bolívar'dan destek ister. Neticede daha önce San Martin de Bolívar'ın Ekvador'daki ordularına yardım göndermiştir. Bolívar'la meseleyi görüşmek için temmuz ayında Lima'dan ayrılarak deniz yoluyla Ekvador'daki Guayaquil Şehrine gider. Burada gerçekleşen, kuzeyin kurtarıcısıyla güneyin kurtarıcısı iki büyük kumandanın bir araya geldiği çok özel bir görüşmedir. San Martin ve Simón Bolívar Guayaquil'de kıtanın geleceğine dair düşüncelerini ortaya koyarlar. San Martin Bolívar'a onun ikinci adamı olmayı önerir. İşte bu noktada, bu kez iki liderin birbirine zıt kişilikleri kıtanın kaderini belirleyecektir. San Martin başından beri Peru özgürlüğe kavuşunca kendi misyonunun da sona ereceğini söylüyordu. Bu yüzden onun için önemli olan hükümdar olmaktan önce Güney Amerika'ya özgürlüğü getirmektir ve bunun için her Şeyi feda etmişti. San Martin, Simón Bolívar'ın daha kuvvetli bir pozisyonda ve karakterde olduğunu farkındaydı. Kendisi karşısında alçakgönüllü bir Şahsiyet olan San Martin'in teklifini Simón Bolívar kabul etmez. Bu San Martin için derin bir darbe olur. Birlikte hareket edemeyeceklerini, bir başka deyişle Amerika'da ikisine birden yer olmadığını anlamıştı.

Lima'ya döndüğünde San Martin'in son gerçekleştirdiği icraatlardan birisi, 20 Eylül 1822 tarihinde Peru Birinci Kurucu Kongresi'ni toplamak olmuştur. Burada kendisine verilen "Koruyucu" unvanını teslim ederek bir veda konuşması yapar. Kongre ise kendisine "Peru'nun Özgürlüğünün Kurucusu" unvanını verir. Aynı gece Lima'dan bindiği gemiyle Valparaiso'ya hareket eden San Martin böylece kariyerini sona erdirir ve ülkesi Arjantin'e geri döner.

Amerika'daki İspanyol varlığının tamamen sona ermesi 1824 yılının sonlarını bulur. O yılın aralık ayında Güney Amerika'nın bütün uluslarının yer aldığı ordular José de Sucre 12 komutasında Ayacucho Muharebesi'ni kazanarak Peru'daki İspanyol direnişini ve böylece de bağımsızlık savaşını sona erdirmiş olurlar.

14 Ağustos 1879 tarihinde İspanya, Peru ile Paris'te imzaladığı Barış ve Dostluk Anlaşması vasıtasıyla Peru'nun bağımsızlığını tanımıştır. İspanya Lima'ya ilk büyükelçisi olarak Emilio de Ojeda'yı göndermiştir.

Bağımsızlık Sonrası Peru

1846 yılına kadar ülke içinde siyasi ve politik mücadeleler baş göstermiştir. Öncelikle 1822'de kongre bir cumhuriyet anayasasını kabul etmiş ve 1823'te José de la Riva Agüero ülkenin ilk başkanı olmuştur. 1879 yılında Güherçile Savaşı patlak verir. Şili ve Bolivya bağımsızlıklarını ilan ettikleri zamandan beri Antofagasta üzerinde tartışma halindedirler. Peru tartışmalı bölgede çok sayıda guano ve maden Şirketine sahiptir. Bolivya Peru'ya birlik olma halinde Antofagasta'da ekonomik ayrıcalıklar teklif eder. Ayrıca Peru, İspanyol valiliğinin koloni zamanında devraldığı politik ve ekonomik öncelikli pozisyonunun, Güney Pasifik'te Şili tarafından tehlikede olduğunu görmektedir. 1879-84 yılları arasında Şili, Peru ve Bolivya'ya saldırmış ve Tarapaca, Tacna ve Arica'yı ele geçirmiştir. Bu anlaşmazlık yıllarca süren mücadeleler sonunda 1929 yılında yapılan bir antlaşmayla kesin olarak son buldu. Antlaşmaya göre, Arica bölgesi dışındaki bütün bölgeler, Peru'ya geri verildi.

1968 yılında yapılan bir askeri darbe ile Başkan Fernando Belaúnde Terry (1912 – 2002) görevinden uzaklaştırıldı. 1974 yılına kadar devam eden askeri hükümet zamanında petrol, bankacılık, madencilik ve balıkçılık millileştirildi. 12 yıllık bir aradan sonra Peru, 1980 yılında demokratik hayata döndü. Başkanlığa yeniden Fernando Belaúnde Terry getirildi. Yeni hükümet sosyalist sistemi terk ederek liberal sistemi ülkeye getirdi. Ülke ekonomisi girdiği çıkmazdan kurtularak normale döndü. 1980'li yıllarda sol yanlısı gerilla örgütü "Aydınlık Yol" (Sendero Luminoso), hükümete karşı silahlı bir savaş başlattı. Her iki taraf da, sivil halka karşı kendi taraflarını disipline etmek için, acımasız bir harekât yürüttü. Aydınlık Yol'un faaliyetleri 1990'lı yıllara kadar devam etti. Ülkenin diğer sol gerilla hareketi "Movimiento Revolucionario Túpac Amaru" ise sivil halka karşı Şiddeti reddetti. 1981 yılında Ekvador sınırında bazı çatışmalar olduysa da kısa sürede son buldu.

Bundan sonra Maoistler ülkede eylemlerde bulunmaya başladılar. Daha çok ABD aleyhine yapılan ve 1982 ve 1983 yılında hızlanan bu eylemler 1985'te iktidara gelen Alan Garcia Perez tarafından da bastırılmaya çalışıldı. 1990'da seçimleri kazanan Alberto Fujimori de zamanında eylemlerin hızla artması üzerine Başkan Alberto Fujimori 5 Nisan 1992'de bir sivil darbe yaparak kongreyi dağıttı ve bir olağanüstü hal ve yeniden inşa hükümeti kurdu. 13 Kasım 1992'de Başkan Alberto'ya başarısız bir suikast girişiminde bulunuldu. Yeni kurulan Demokratik Kurucu Kongre için seçimler 22 Kasım 1992'de yapıldı ve Başkan Alberto'yu destekleyen partiler salt çoğunluğu elde ettiler. Bu arada Aydınlık Yol Gerilla teşkilatının lideri olan Guzman yakalandı. Guzman 1980'de başlayan gerilla savaşında 22.500 kişinin ölümünden sorumlu tutularak ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

1990 yılında demokratik yolla görev başına gelen Alberto Fujimori, ekonomik ve siyasi alanda başarılar elde etmiş olmasına rağmen iktidarı sırasında meydana gelen insan hakları ihlalleri, terörizmle mücadele alanında alınan anti-demokratik önlemler ve hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları güçlü bir muhalefet oluşmasına yol açmıştır. Fujimori, 2000 yılında üçüncü defa kazandığı Başkanlık seçimlerinde usulsüzlük iddiaları da ortaya çıkınca ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır.

1980'lerin başından beri ekonomik sorunlar ve terör nedeniyle geçirilen çalkantılı yılların ve Fujimori dönemimin ardından, devlet başkanlığına seçilen ilk yerli kökenli Devlet Başkanı olan Alejandro Toledo 2001-2006 yılları arasındaki yönetiminde insan hakları, terörle mücadele ve ekonomik alanlarda somut gelişmeler sağlamıştır.

2006 yılında görev başına gelen sosyal demokrat eğilimli Alan Garcia'nın Başkanlığında ise önemli ekonomik ve siyasi gelişmeler yaşanmıştır. Garcia döneminde kayda değer ekonomik büyüme oranı yakalanmış ve GSMH'nin artırılması ve yoksulluk oranının azaltılması (2007 yılında %39,3 olan yoksulluk oranı, 2008'de %36,2'ye, 2009'da %34,8'e inmiştir) gibi alanlarda önemli gelişmeler sağlamıştır.

Uluslararası boyutta Garcia, Peru'nun dış politika vizyonunu ve ekonomik ilişkilerini önemli ölçüde genişletmiş, ülkenin demokratik ve serbest ticaret temelli modelinin bölge geneli için örnek olması için çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede Peru'da 2008 yılında AB-Latin Amerika ve Karayipler ile Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Liderleri Zirveleri, 2010 yılında ise Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kurulu gerçekleştirilmiştir. Ülke aynı dönemde Güney Amerika ve Arap Ülkeleri Devlet ve Hükümet Başkanları (ASPA) 3. Zirvesi'ne de ev sahipliği yapma niyetini ortaya koymuştur. Daha önce 2011 Şubat ayında 16 Şubat 2011 düzenlenmesi öngörülen ASPA aynı yılbaşlarında Kuzey Afrika'da vuku bulan siyasi kriz ortamı sebebiyle Eylül ayında gerçekleştirilecek BM Genel Kurul görüşmeleri sonrasına ertelenmiştir.

Peru'da 10 Nisan 2011 tarihinde gerçekleştirilen Devlet Başkanlığı ve Ulusal Kongre seçimleri neticesinde milliyetçi solcu Ollanta Humala (Gana Peru) %31,7, Keiko Fujimori (merkez sağ- Fuerza 2011) ise %23,4 oy oranı ile seçimlerin ikinci turuna kalmıştır. 5 Haziran 2011 tarihinde düzenlenen ikinci tur oylama sonucunda Gana Peru partisi lideri Ollanta Humala %51,4'e karşılık %48,5'lik oy yüzdesiyle ikinci turda rakibi Fuerza 2011 partisi lideri Keiko Fujimori'yi geride bırakarak Devlet Başkanlığı seçimini kazanmıştır. Ollanta Humala görevini 28 Temmuz 2011 tarihinde mevcut Devlet ve Hükümet Başkanı Alan Garcia'dan devralmıştır.

Başkanlık seçimlerinin ilk ayağı 10 Nisan 2016 tarihinde, ikinci ayağı ise 5 Haziran 2016 tarihinde yapılacaktır.

- **EKONOMİ**

1998 yılında yaşanan El Niño kasırgası ile aynı döneme denk gelen 1997-1999 Asya, Rusya ve Brezilya krizlerinden oldukça fazla etkilenmiş olan Peru ekonomisi, 2002 yılından bu yana toparlanma sürecine girmiş; uygulanan makroekonomik politikalar sayesinde finansal sistemin krizler karşısındaki dayanıklılığı artmıştır. Son yıllarda artan Asya-Güney Amerika ticaretinden oldukça faydalanan ve önemli bir büyüme sergileyen ülke ekonomisi, 2002 yılından bu yana ortalama %6 oranında büyümüştür. 2011 yılında %6,9 oranında büyüyen ülke ekonomisi, 2012 yılında %6,3 büyüme kaydetmiştir. Bu başarıda, önceki krizlerde alınan önlemlerin yanı sıra ülkenin finans sisteminin yabancı kaynaklara ve iflas eden uluslararası finans kuruluşlarına önemli derecede doğrudan bir bağımlılığının bulunmaması önemli bir etkidir. 2013 yılında %6,0 olarak tahmin edilen büyüme hızı 2014 yılı için yaklaşık %6,3 olarak öngörülmektedir. Gelecek yıllarda özellikle madencilik ve inşaat alanında önemli yatırım projeleri ve güçlü iç tüketim sayesinde bu büyümenin sürmesi beklenmektedir.

Ülkede işsizlik oranı hala yüksek olup (%7,7), 2012 yılında Merkez Bankası'nın %3,7 enflasyon hedefi yakalanmıştır. Ancak güçlü makroekonomik dengelere rağmen, maden fiyatlarının değişkenliği ve altyapı yetersizliği nedeniyle özellikle kırsal bölgelerde ekonomik büyüme daha az hissedilmektedir.

İşgücünün %7,6'sına istihdam sağlayan tarım sektörü, ülkenin ihracatında da önemli paya sahiptir. Deniz ürünleri ve balık yağının yanı sıra pamuk, Şeker kamışı, kahve ve soya fasulyesi, ülkenin başlıca tarım ihraç ürünlerini oluşturmaktadır. Tarım sektörü küresel ekonomik krizden nispeten az etkilenmiş, tarım ve gıda ürünleri ihracatı krize rağmen artmıştır. İmalat sanayinde ise toparlanma 2009 yılı sonunda başlamıştır. 2013 yılında sanayi alanında %6,1 reel büyüme beklenmektedir. Kauçuk, gıda işleme ve kimya, en önemli sanayi sektörleridir. Tekstil ve yün (alpaka, lama, vikunya) sektörlerinin gelişimi devlet tarafından teşvik edilmektedir. İnşaat sektörü de en fazla gelişim gösteren sektörlerden olup, hidroelektrik santrali projeleri son yıllarda gittikçe önem kazanmaktadır. Madencilik sektörü ise ihracatın yaklaşık %60'ını, vergi gelirlerinin %30'unu sağlamaktadır. Dünyanın en büyük gümüş üreticisi olan Peru, bakır, çinko, altın, demir, fosfor ve manganez açısından da önemli rezervlere sahiptir. Turizm ise ülkedeki toplam işgücünün %6,8'ini, GSYH'nin ise %7,7'sini oluşturmaktadır. Başlıca ihracat yaptığı ülkeler; ABD, İngiltere, Çin Halk Cumhuriyeti, İsviçre,

Şili, Japonya, başlıca ithalat yaptığı ülkeler ise ABD, İspanya, Şili, Brezilya, Kolombiya'dır. Başlıca ihraç ürünleri: Bakır, altın, çinko, ham petrol, petrol ürünleri, kahvedir. Başlıca ithal ürünler ise petrol ve petrol ürünleri, plastik, makinalar, taşıtlar, demir ve çelik ürünleri, buğday kâğıttır.

- **KÜLTÜR VE SANAT**

Kültürel yaşam özellikle büyük Şehirlerde yoğunlaşmış olup, bunların başında başkent Lima gelir. Bugün kültürel yapının geniş alanında, İspanyol işgalcilerin getirmiş olduğu kültürün ve onların temsil ettiği dinin izleri vardır.

Din

Kristof Kolomb öncesi zamanlardan kalma birçok dini gelenek Peru'da hala canlı olup, bu gelenekler başta kırsal bölgelerde olmak üzere yaşatılır. Peru halkının yaklaşık %90 ile %95 kadarı Katolik'tir. Bu, İspanyol işgalcilerin misyoner çalışmalarının (kısmen zorlama ile) ve bağımsızlıktan sonra yine Peru'nun ABD'nin Almanya'nın misyoner gruplarının yürüttüğü çalışmaların sonucudur. Katolik Hristiyan gelenekler, Hristiyanlık öncesi devrin eski gelenekleri ile karışmıştır. Bu durum özellikle dini bayramlarda kendini gösterir. Birçok Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi Peru'da da son birkaç yıldır, Protestan ve karizmatik kiliseler ve Yedinci-Gün Adventistleri, Asambleas de Dios, Yehova Şahitleri ve Mormonlar gibi inanç cemaatleri yaşamaktadır. Bunlar finansal olarak kısmen ABD tarafından desteklenirler. Aktif olarak çalışan bu cemaatler bazen agresif olarak üye kazanma kampanyası yürütürler.

Edebiyat

Tahminen Peru edebiyatının en eski eseri Ollantay'dır. Bu eser bir drama olup, İnkalardan gelmiş ve Quechua Dili'nde yazılmıştır. Ricardo Palma 19. yüzyılda, kurgu ve hikâyelerin canlandırıldığı bir edebiyat çeşitlemesi olan Tradiciones'i ortaya koymuştur. Clorinda Matto de Turner'ın romanlarında en başta İnka kültürünün izleri görülür. Şair César Vallejo 20. yüzyılda alışılmışın dışında eserler yazmıştır. Vallejo'nun ilk olarak 1922 yılında yayınlanan Trilce adlı eseri ünlüdür. 20. yüzyılın diğer önemli Perulu yazarları: José María Arguedas, Julio Ramón Ribeyro, Manuel Scorza, Sergio Bambaren, Alfredo Bryce Echenique ve Mario Vargas Llosa'dır.

Müzik

Müzik Peru kültürünün önemli bir parçasıdır. Quena (And flütü olarak da adlandırılır), Panflüt (Zampoña veya Sicu), Cajón ve klasik gitar çok yaygındır. Peru'nun en ünlü parçası El

Condor Pasa bir Daniel Alomía Robles bestesi olup, Simón & Garfunkel'inkinin de bulunduğu çok sayıda cover versiyonları sayesinde dünya çapında sevilmiştir. Peru'nun kuzey sahilinde Marinera dansı popülerdir. Geleneksel müzik türlerinin yanında rock müziği de 50'li yıllardan beri çok popülerdir. Líbido, Peru Pop/Rockband'ı için bir örnek teşkil eder. Şu an en sevilen Peru Metal/Grunge/Punk/Rock grupları Ni Voz Ni Voto, Por Hablar, Leuzemia ve La Sarita'dır. En ünlü müzisyenler ve Şarkıcılar örnek olarak Juan Diego Florez, Yma Sumac, Susanna Baca, Chabuca Granda, Lucha Reyes, Cantos del Pueblo, Raúl García Zarate, Sonia Morales, Eva Ayllón ve Zambo Cavero gösterilebilir.

Peru Mutfağı

Peru mutfağı tam anlamıyla çok yönlü olarak kabul edilir. Sahil, plato ve yağmur ormanları arasındaki coğrafi farklılıklar ve buna bağlı Peru'nun Pre-Kolombiyalı sakinlerinin beslenme gelenekleri, İspanyol istilacıların kısmen Araplardan etkileniş mutfaklarıyla birleşir. 19. yüzyılın ortalarında Çinli göçmenler dolayısıyla, özel bir Çin-Peru mutfağı (Chifa) oluşur. Siyah kölelerden Afrika elementleri de Peru mutfağına getirilir. Tipik yemekleri şunlardır: Ceviche (taze çiğ balık veya deniz ürünlerinden bir yemek, ender olarak etten yapılarak, limon suyu ve ekşi soğan ile marine edilerek servis edilir), Anticucho (Şişte ızgara sığır kalbi), Arroz con Pollo (tavuklu pilav) ve Arroz con Pato (ördekli pilav), Ají de gallina (hafif acılı, kremli acı soslu tavuk eti), Rocoto Relleno (sığır eti ile doldurulmuş paprika biberi), Estofado (et, patates, mısır ve havuç ile yapılan acı peynir-paprika soslu güveç.), Papa a la huancaína (acı peynir soslu patates dilimleri), Carapulcra (kurutulmuş patates ve etten güveç), Albondigas (yuvarlak köfte), Pachamanca (Quechua Dili'nde "güveç", toprak güveçte hazırlanmış et ve sebze), Chicharrón de Chanco (kalın yağ derisi olan kavrulmuş domuz eti), Lomo Saltado (soğan ve paprika ile kızartılmış sığır dilimleri), Chupe de Camarones (karides, patates ve sebzeli çorba), Sopa a la Criolla (ülkeye özgü et parçalı makarna çorbası), Tacacho (domuz yağı ve haşlanmış muzdan yapılmış köfte), Choclo con queso (haşlanmış, peynirli mısır koçanı), Cuy Chactado (kızartılmış hintdomuzu) Peru'nun en ünlü alkollü içkisi Pisco bir brendi olup, Pisco Sour ve Perú Libre gibi kokteyllerin ana malzemesidir. Peru'da diğer sevilen içkiler Chicha, Chicha Morada ve Inca Kola'dır.

Turizm

İnka medeniyetine ait yapılarıyla dünya turizminin gözdesi olan Peru'nun Cusco kenti, çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret ediliyor. Cusco- And Dağları'nda yer alan Peru, İnka medeniyetine ait kalıntıları barındırıyor. Tarihsel zenginliklerle farklı bir güzellik

sunan Cusco kenti, İnka dönemine ait tapınaklar, yerleşim alanları ve taraça Şeklindeki tarım alanları ile ziyaretçilere gizemli bir yolculuğun kapılarını aralıyor.

• RESMİ TATİL GÜNLERİ

Yerel hasat bayramlarının yanında aşağıdaki tatil günleri mevcuttur.

- 1 Ocak : Yılbaşı
- Şubat/Mart : Karnaval (her Pazar)
- Mart/Nisan : Paskalya
- 1 Mayıs : Dia de los Trabajadores (İşçi Bayramı)
- Mayıs/Haziran : Dia del Corpus (Katolik Yortusu)
- 14 Haziran : Dia de los Campesinos (Çiftçi Bayramı)
- 29 Haziran : Aziz Peter ve Paul (El Día de San Pedro y San Pablo)
- 28 Temmuz : Bağımsızlık Günü
- 29 Temmuz : Milli Bayram
- 15 Ağustos : Virgen de la Asunción (María Miracı)
- 30 Ağustos : Santa Rosa de Lima
- 8 Ekim : Donanma Günü
- 9 Ekim : Dia de la Dignidad Nacional (Milli Onur Günü)
- 1/2 Kasım : Tüm Azizler Bayramı
- 8 Aralık : Virgen de la Concepción
- 25 Aralık : Noel
- 31 Aralık : Noche de San Silvestre (Aziz Sylvester)

• TÜRKİYE ve PERU ARASINDAKİ İKİLİ İLİŞKİLER

Temsil Durumu

2009/15544 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca kurulması kararlaştırılan Lima Büyükelçiliğimiz 2010 Şubat ayından bu yana faaliyet göstermektedir. İkili ilişkilerimizde

herhangi bir sorun mevcut değildir. Peru makamları da 2010 yılı içerisinde Ankara’da Büyükelçilik açmışlardır.

Türkiye-Peru Dış Ticaret Değerleri (Bin ABD Dolar) (TÜİK Verileri - 2015)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2004	6.954	49.372	56.326	-42.419
2005	7.211	37.311	44.552	-30.100
2006	9.356	61.092	70.449	-51.736
2007	15.305	69.588	84.893	-54.282
2008	124.633	63.746	188.379	60.887
2009	61.947	69.225	131.172	-7.278
2010	159.272	78.575	237.847	80.697
2011	286.800	58.487	345.287	228.313
2012	246.410	101.186	347.597	145.224
2013	275.565	94.257	369.822	181.309
2014	287.976	74.808	362.785	213.168
2014 / (1-9)	218.165	58.885	277.050	159.281
2015 / (1-9)	133.234	48.673	181.907	84.562

2014 yılında bir önceki yıla kıyasla ihracatımız %4,5 artış göstererek 288 milyon ABD Dolar, İthalatımız ise %20,6 azalış ile 74,8 milyon ABD Dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış açık vermediğimiz nadir Latin Amerika ülkelerindendir.

Diğer Latin Amerika ülkelerinde de olduğu gibi sosyal ve ticari anlamda bu pazarda Türkiye’nin ve Türk ürünlerinin yeterince tanınmaması, coğrafi uzaklık ve doğrudan uçak seferleri bulunmayışı nedeniyle işadamlarının karşılıklı ziyaretlerinin yeterince sık olmaması, bölge ülkeleri ile rekabette ve lojistikte karşılaşılan dezavantajlar Peru pazarında karşılaşılan diğer başlıca sorunlardır. Peru’nun Mart 2013 de yürürlüğe giren AB ile STA anlaşması nedeniyle önümüzdeki dönemde ülkemiz aleyhine bir ticaret sapması oluşması muhtemeldir.

Türkiye ve Peru Arasında İmzalanmış Anlaşmalar:

Anlaşma	Tarih
Resmi Pasaportların Vize Muafiyeti Anlaşması	1996
Kültürel, Bilimsel ve Eğitim İşbirliği Anlaşması	13 Aralık 1996

İstanbul Ticaret Odası ile Lima Ticaret Odası arasında İşbirliği Anlaşması	1996
Siyasi İstişare Mekanizması Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	1998
Peru Diplomatik Akademisi ile Türk Dışişleri Eğitim Merkezi arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı	1998
Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kötüye Kullanımı, Kaçakçılığı ve Bunlarla İlgili Suçların Önlenmesi, Denetimi, Soruşturulması ve Ortadan Kaldırılması Hakkında Anlaşma	2000
Yasadışı Yollardan Ticareti Yapılan, İhraç Edilen veya El Değiştiren Kültürel, Arkeolojik, Sanatsal ve Tarihi Varlıkların Korunması, Konservasyonu, Ele Geçirilmesi ve İadesine İlişkin Anlaşma	6 Şubat 2003
Peru Diplomatik Akademisi ile Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi arasındaki İşbirliğine ilişkin Mutabakat Muhtrası	2011
Türkiye-Peru Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması	15 Nisan 2011

• **YARARLANILAN KAYNAKLAR**

- ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı www.cia.gov
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu www.deik.org.tr
- Peru Hükümeti Resmi Web Sitesi www.peru.gob.pe
- Peru Ulusal İstatistik Kurumu www.inei.gob.pe
- The Economist Intelligence Unit www.eiu.com
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı www.ekonomi.gov.tr
- Türkiye Cumhuriyeti Lima Büyükelçiliği <http://lima.be.mfa.gov.tr>

LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ